

הפעלת עסקי הימורים באופן מוסרי

תוכן עניינים

2	מבוא
4	1. משמעות המוסרית של ההימורים והפתרון המוסדי
10	2. עקרונות מוסר
10	תועלתנות
12	חובות
14	צדק
17	3. שילוב בין מוסר ועסקים בהימורים
17	האיזון בין תמיכה חברתית לבין התנהלות עסקית לקויה בהימורים
19	אחריות חברתית תאגידית
22	סיכום
24	רשימת מקורות

מבוא

ענף ההימורים מציג את עצמו כענף עסקי רגיל המתרכז בתחום הבידור. להימורים ישנן צורות שונות של פעילויות כמו משחקי שולחן בקזינו, הגרלות, הימורי ספורט, בינגו, הימורים מקוונים ועוד. בשנת 2013 ענף ההימורים העולמי הרוויח כ-400 מיליארד דולר עם שיעור צמיחה שנתי הנאמד ב-5% בקירוב. ענף ההימורים מספק יתרונות כלכליים רבים בצורות מגוונות למדי, החל מהפעלת דוכנים וחנויות, ועד לבינוי מתקני הימורים גדולים כמו בתי קזינו שמעסיקים אלפי עובדים בתחום ההימורים והשירותים הנלווים להם כמו מלונות, מזון, בידור, תיירות, פרסום ועוד (Leung, & Snell, 2017, pp. 639-640). עם זאת, ענף ההימורים לעיתים קרובות מעלה אסוציאציות שליליות של מצגי הונאה בדגש על ייתכנות זכיה, התעשרות על חשבונם של אנשים לעיתים חלשים מבחינה כלכלית, המשחקים עלולים להוביל להתמכרויות והרס משפחות, וכן לעוררות פעילות פלילית בקהילה ובמדינה. בתפיסה דתית ההימורים נתפשים כסוג של יצירת השטן ואילו אחרים רואים בהימורים תעשייה מסוכנת לא פחות מתעשיית הטבק והאלכוהול (Calado, & Griffiths, 2016, pp. 605-606). **שאלת המחקר: כיצד ניתן לנהוג באופן מוסרי בהפעלת עסקי הימורים במדינה?**

הפרק הראשון בעבודה יתמקד במשמעות המוסרית של ההימורים והפתרון המוסדי בדגש על השוק החופשי והחוק. הפרק יוכיח כי ענף ההימורים יוצר יתרונות כלכליים רבים, אך הוא מעורר בעיות מוסריות כמו פשיעה, פירוק משפחות, יצירת חובות כבדים ובעיות רפואיות. במטרה להתמודד עם הבעיות המוסריות יבוצע שימוש בפתרונות המוסדיים השוק והחוק. השוק החופשי יתאר כי צרכנים יכולים לבחור באופן חופשי אם הם רוצים להמר או לא ובאיזה תאגיד הימורים, ומתוך כך להפעיל לחץ על התאגיד לפעול באופן מוסרי יותר. עם זאת לשוק החופשי ישנה מגבלה – "לא הכל מסחר" לפיה בתי הימורים יכולים להתעלם מהעוולות שהם יוצרים. לכן גם החוק יכול לחייב את התאגיד בהגבלות ההימורים כמו איסור כולל של ההימורים, הגבלות סכום ההימורים ועוד. אולם לחוק גם-כן ישנה מגבלת אכיפה לפיה גם במדינה שבה אסור לקיים הימורים, אנשים עדיין יכולים להמר באינטרנט. לפיכך תחליפי המוסר עשויים להיות מוגבלים ביכולת שלהם להשפיע על התאגיד.

הפרק השני בעבודה ירחיב אודות הדילמות המוסריות בדגש על תועלות, חובות וצדק מחלק. מתוך הפרק תתגבש הבנה כי לענף ההימורים ישנם יתרונות מוסריים אך גם כשלים מוסריים רבים. עיקרון התועלות יציג מספר תועלות כמו רווחי המדינה ממסים, פרנסה לאוכלוסיות רבות וחוויות ריגוש והנאה למהמרים. אולם התחשיב התועלתני מגלה כי הפגיעה החברתית שכוללת בין ייתר התמכרות להימורים, חובות כלכליים כבדים, פשיעה, פירוק משפחות ועוד, עולים במונים רבים על היתרונות ולכן הדבר איננו תועלתני. ניתוח עיקרון החובות יראה באופן ברור כי תאגיד ההימורים איננו במתייחס בהוגנות וכבוד למהמר שכן הוא מציג לו מצג שווא של סיכויי זכיה גבוהים וחוויות טובות, אך בפועל לא כך הדבר. עיקרון הצדק יתאר בעבודה כי למרות שלכאורה בהימורים ניתן לזכות בסכומי גדולים, עדיין אין זו חלוקה הוגנת של ההון הכלכלי משום שחלוקה זו מבוססת על מזל ולא מדיניות מוסדרת.

הפרק השלישי בעבודה יתמקד בדיון סביב השילוב בין מוסר ועסקים בהימורים, תוך הניסיון להתמודד עם הבעיות המוסריות. הפרק תחילה יציג דיון שבו אין תמימות דעים באשר לשאלה האם ענף ההימורים מקובל מבחינה מוסרית. לפיכך הפרק יציג את מבחן הלגיטימציה שבו פעילותו של ענף ההימורים תבחן לפי שלושה סוגי לגיטימציות: לגיטימציה הפרגמטית שבוחנת את עמדות בעלי העניין בתוך הארגון ומחוצה לו; לגיטימציה מוסרית שבוחנת האם ההימורים הם הדבר הנכון לעשות, ולגיטימציה קוגניטיבית – האם תעשיית ההימורים נחוצה או לא. מבחן הלגיטימציה יתאר כי ההימורים יוצרים מצד אחד יתרונות רבים, אך הם גם פוגעים במספר עקרונות ליבה של ערכים מוסריים, ולכן יומלץ להשתמש במודל האחריות החברתית

התאגידית ומודל בעלי העניין כאמצעים למציאת איזון מקובל. אחריות חברתית תאגידית תחייב את תאגידי ההימורים לחשוף בפני המהמרים מידע על סיכויי הזכייה, מידע על בעיות הימורים כמו התמכרות וחובות כספיים וכן להפנות את המהמרים לייעוץ מתאים. מודל בעלי העניין, ידגיש את חשיבות המעורבות והייחס של התאגיד כלפי הקהילה שבה הוא פעול ולצמצם את הפעילויות הבעייתיות שהוא יוצר. הפרק יראה כי כאשר יהיה שימוש בשני המודלים הללו, כך גם תתקבל לגיטימציה לפעילותו של ענף ההימורים.

בסיום העבודה אציג את הממצאים הבולטים שזוהו במחקר בדגש על ההבנה כיו מצד אחד הימורים הינו ענף כלכלי רווחי ביותר, חובק עולם ובעל יתרונות רבים, אך מצד שני אם לא מתמודדים עם הבעיות שההימורים יוצרים, הדבר עלול להוביל לסביבה כלכלית וחברתית כאוטית. הסיכום ידגיש כי בעלי העניין השונים כמו קהילות, מהמרים, תאגידי ההימורים והמדינה יכולים לפעול במשותף בכדי להפחית את הדילמות המוסריות ולאפשר פעילות כלכלית ראויה של ענף ההימורים ובכך גם ליצור לגיטימציה נרחבת יותר לענף הימורים.

1. משמעות המוסרית של ההימורים והפתרון המוסדי

בפרק זה אציג את המשמעות המוסרית של ההימורים כדוגמת היקף רעיון ההימורים, תפקיד ההימורים בחברה, והבעיות שיכולות להתפתח בקהילה. לצורך התמודדות עם הבעיות המוסריות, הפרק יציג גם שני פתרונות מוסדיים שבאמצעותם יהיה ניתן לאפשר פעילות מוסרית של התאגידים בהפעלת הימורים במדינה. הפרק יתמקד בשוק והחוק, ובאמצעותם יהיה ניתן לזהות את מספר טכניקות של כל פתרון שמאפשרות לתאגיד לפעול באופן מוסרי. כמו כן, הפרק יתאר מספר מגבלות של כל פתרון, וכתוצאה מכך אבדוק האם מגבלות אלו פוגעות ושוחקות ביכולת של הפתרונות המוסדיים לחייב את התאגיד לפעול באופן מוסרי.

ענף ההימורים נקשר עם קונוטציות של תרבות, פנאי ובידור, וההימורים מאופיינים בצורות שונות של פעילות כמו לוטו, קזינו, הגרלות, בינגו, הימורי ספורט, הימורים מקוונים ועוד. תחום ההימורים העולמי הכניס קרוב 250 מיליארד דולר בשנת 2003 וצמח משמעותי לכדי 450 מיליארד דולר בשנת 2013, ותחום זה מאופיין בקצב צמיחה שנתי של 5.4% בשנה (Leung, & Snell, 2017, p. 639). הימורים הם חלק בלתי נפרד מתרבויות שונות לאורך השנים, וישנן עדויות לכך כי הימורים היו קיימים כבר בשנת 2300 לפני הספירה בסין העתיקה. צורות ההימורים העתיקות התבססו על משחקי אריחים, ובשנת 1887 החלו להופיע צורות שונות של מכונות מזל. דווקא כאשר החלו להתרחב ההימורים בעולם, ממשלות החלו להטיל מגבלות על ההימורים. בשנת 1909 הייתה זאת קליפורניה שהטילה מגבלות על הימורים, ושנה לאחר מכן כל צורות ההימורים בארה"ב כבר היו אסורות. אולם השליטה בהימורים הייתה מאתגרת משום שכמעט כל צורה של ספורט או משחק היו יכולים לשלב בהם הימורים בין אם משחק ידידותי של באולינג, ועד משחקי קלפים חברתיים. מכיוון שהשליטה על ההימורים הייתה מאתגרת, ארה"ב החלה להתיר את ההימורים במהלך שנות ה-30 של המאה ה-20. בסוף המאה ה-20 ההימורים השתלבו גם ברשת האינטרנט והדבר אפשר בפועל הימורים בכל מקום בעולם – גם בקרב מדינות שבהן ההימורים אסורים על-פי חוק (Liu, 2019, p. 767).

כיום ההימורים נחשבים לרעיון תרבותי שכיח ומוכר למדי, שמופיע בספרים, טלוויזיה וסרטים, ומהם לרוב מתפתח דימוי לא בהכרח מציאותי של חיי זוהר, יופי, מין, וסביבה יוקרתית. כך למשל בסדרת סרטי ג'יימס בונד, רעיון ההימורים חוזר על עצמו שוב ושוב כאשר זהותם של המהמרים מוצגת כאנשים מוצלחים, בעלי יופי נשגב, מלאי חוכמה ויצירתיות; ואילו בסרטים אחרים ההימורים נתפסים כסוג של חוויה משעשעת, מהנה, וחברתית. גם תהליכים שנויים במחלוקת לעיתים מוצגים מבחינה תרבותית באופן מולבן, שבהם ההפסד הכספי, האלימות ואובדן השליטה הופכים לתהליכים משעשעים ולעיתים מקובלים ומוסכמים שמוצגים לעיתים באור חיובי. למעשה מקורות תרבות רבים מציגים את חווית ההימורים בשילוב מעורב של הנאה לצד סיכון מחושב, מקובל ומפוקח. סרטים כמו "קזינו" (משנת 1995), "אושן 12" (2001) ואפילו בסדרת הטלוויזיה המונפשת "סימפסון", ההימורים מוצגים בצורה אמביוולנטית שבה ההימורים נתפסים כסוג של הנאה ושעשוע, מלווים בסיכונים, אך תמיד הגיבור התרבותי מצליח להתגבר על הסיכונים (Egerer, & Rantala, 2015, pp. 470-473).

אף על פי כן, ישנן טענות רבות המציגות את ההימורים כמערכת מורכבת יותר של יתרונות וחסרונות. ההימורים עשויים להשפיע באופן חיובי על תחומים כלכליים אחרים כמו תיירות, חברות נסיעות, בתי מלון, מופעי תרבות וכדומה. הערכה היא כי 566 בתי הקזינו הגדולים בעולם שנמצאים ב-22 מדינות שונות, יוצרים באופן ישיר כ-400,000 משרות עבודה. מרכזי קזינו הגדולים כמו לאס וגאס, מונטה קרלו, סן-סיטי ומקאו משמשים כמקור העסקי המרכזי של העיר ואילו בערים אחרות בתי הקזינו הופכים לאטרקציה תיירותית נוספת שמצליחה למשוך אליה מטיילים. לאור הנתונים הללו, אין זה מפתיע, שהימורים בהחלט יכולים לעורר תהליכים חיוביים ומדינות רבות מוכנות לאשר את הענף הכלכלי האמור (Shani, et al., 2014, pp. 454-455).